PREDIKCIJA POSLOVNOG NEUSPEHA PREDUZEĆA IZ OBLASTI DUVANSKE INDUSTRIJE REPUBLIKE SRBIJE

Nemanja Gogić
Elektroprivreda Srbije
Beograd, Srbija
gogicn89@gmail.com

Apstrakt

U Srbiji se duvan uzgaja najviše u Centralnoj Srbiji (Južnom Pomoravlju) i u Vojvodini. Na teritoriji Srbije posluju najveće multinacionalne kompanije kao što su: Phillip Morris, British & American Tobacco i Japan Tobacco. Pored multinacionalnih kompanija u Srbiji posluju Duvanska industrija Čoka, Duvan a.d. Ljubovija i JT Internacional a.d. Senta. Strane duvanske kompanije zapošljavaju 1027 radnika. Ukupan broj zaposlenih u primarnoj proizvodnji je oko 10000 ljudi. Ukupni prihod multinacionalnih kompanija u 2012 godini iznosio je preko 32 milijarde dinara. Autor je istraživao probleme neuspeha domaćih duvanskih kompanija da se izbore na tržištu sa konkurencijom tj. velikih duvanskih korporacija koje dolaze iz modernih država. Cilj mog istraživanja je da ukažem široj naučnoj i stručnoj javnosti na veliki broj problema, koji na direktan način ugoržavaju ovu granu industrije u Srbiji. Epilog svih tih prepreka jeste gašenje svih domaćih preduzeća duvanske industrije. Rezultati istraživanja pokazuju da je država donošenjem svojih mera, a sve u skladu sa CEFTA sporazumom direktno ugrozila domaće proizvođače duvana.

Ključne reči: duvanska industrija, duvan, država, CEFTA.

PREDICTION OF BUSINESS FAILURE OF COMPANIES IN THE FIELD OF TOBACCO INDUSTRY OF THE REPUBLIC OF SERBIA

Apstract

In Serbia, tobacco is grown mostly in Central Serbia (South Pomerania) and Vojvodina. The largest multinational companies in the territory of Serbia are: Phillip Morris, British & American Tobacco and Japan Tobacco. In addition to multinational companies in Serbia, the tobacco industry Čoka, Duvan a.d. Ljubovija and JT Internacional a.d. Senta. Fixed tobacco companies employ 1027 workers. The total number of employed in primary production employs about 10,000 people. Total revenue of multinational companies in 2012 amounted to over 32 billion dinars. The subject of my research is the problem of the failure of domestic tobacco companies to compete in the market arena with the competition of large Duvane se corporations coming from modern states. The goal of my research is to point out to a wider scientific and professional public a large number of problems that directly corrupt this branch of industry in Serbia. The epilogue of all these obstacles is the extinguishing of all domestic tobacco industry enterprises. The results of the survey show that the

state has directly threatened domestic tobacco producers by adopting its measures, all in accordance with the CEFTA agreement.

Keywords: tobacco industry, tobacco, state, CEFTA.

JEL code: C53

UVOD

Duvan i proizvodi od duvana su uvek glavna tema zdravstvenih ustanova, medija i raznih drugih udruženja koja se bave zdravim načinom života. Opšte prihvaćeno i delimično dokazano je da su proizvodi od duvana štetni po zdravlje. Učestalost pušenja u Srbiji je iznad evropskog proseka. Prema istraživanju Instituta za javno zdravlje Srbije "Dr. Milan Jovanović Batut", u 2013 godini procenat kod starosne populacije od 15 godina dostiže (31,6%) koji su zavisnici od duvana. Veći procenat zauzimaju muškarci (37,9%), dok kod ženske populacije je (31,6%). Zakonom po kome se zabranjuje pušenje u zatvorenim prostorijama kao što su restorani i barovi mogu poboljšati zdravlje zaposlenih i uticati na zdravlje opšte populacije. Ali taj zakon se ne primenjuje u potpunosti. Zakonu je neophodna obavezujuća regulativa, a ne ona koja je zasnovana na dobrovoljnosti. Duvanska industrija Srbije ima ne tako svetlu budućnost. Država je donošenjem zakona i podzakonskih akata, a sve u skladu sa CEFTA sporazumom, direktno doprinela propasti domaće duvanske industrije. Multinacionalne kompanije koje su privatizacijom kupile društvena preduzeća i počele da posluju u Srbiji ne plaćaju carinu na uvezeni duvan. Za domaća preduzeća to je ne premostiv faktor, jer tim potezom domaća duvanska preduzeća ne mogu biti konkurentna na tržištu sa korporacijama iz Evrope. Pored ovih problema Duvanska Industrija Srbije ima sijaset problema koje mora da rešava unutar sopstene države. Propuste koje je država napravila, a time direktno ugrozila duvansku industriju Srbije su: zakon o carini, zakon o akcizama, zakon o oglašavanju i aktima Ministarstva zdravlja čiji epilog bi bio potpuno gašenje svih preduzeća koja se bave ovom vrstom privrede. Cilj mog istraživanja je da ukažem široj naučnoj i stručnoj javnosti na veliki broj problema koji na direktan način ugoržavaju ovu granu industrije u Srbiji. Duvanska industrija je bila jedna od najačih i najvitalnijih sektora privrede. Ukupno učešće duvanske industrije u BDP Srbije je 2,9%. Za budžet Republike Srbije to bi bio najveći gubitak i potrebno je da država hitno reaguje u svim svojim institucijama kako bi sprečili propast domaće duvanske industrije.

POZADINA ISTRAŽIVANJA

Ministarstvo Zdravlja Republike Srbije 2010 godine, pokrenulo je nacionalnu kampanju protiv duvanskog dima. Svetska zdravstvena organizacija je dala sugestiju našem Ministarstvu zdravlja da se ukine pušenje na svim javnim mestima. Sugestija je uslišena 2010 godine, a u vezi sa tim doneta je uredba po kojoj se zabranjuje pušenje u svim ugostiteljskim objektima, zatvorenim prostorijama i službenim prostorijama. Svetska zdravstvena organizacija smatra da je situacija sa porokom pušenja uzela

velikog maha i prevazilazi granicu dozvoljenog. Od posledica pušenja u Srbiji svake godine umre 15000 ljudi [9,str.6]. Zbog brige o građanima i njihovom zdravlju bilo je predloga da se sva preduzeća koja se bave proizvodnjom duvana zatvore. Tržište duvanskih proizvoda u svetu imalo je stabilan rast u periodu od 2006 - 2010 godine. Rezultat toga je bilo povećanje konzumenata duvanskih proizvoda, kao i izuzetan rast u prodaji proizvoda. S obzirom da konzumacija cigareta i ostalih duvanskih proizvoda stvara zavisnost pa je zbog toga tržište ostalo stabilno čak i u ekonomskoj krizi [9,str.8]. Veće korporacije su smanjivanjem marži uspele da zadrže konkurentnost i pristupačnost na tržištu. Srbija je ukidanjem premije na duvan 2009 godine, stvorila mogućnost za korišćenje nelegalnog tržišta. Uvoz duvana u Srbiju je povećan čak 160 puta, dok je domaća proizvodnja opala za jednu četvrtinu [4,str.1]. Uvozom duvana i duvanskih proizvoda nastao je deficit u Budžetu Republike Srbije u visini od 10 miliona evra. Zbog takve odluke, domaća preduzeća duvanske industrije ne mogu biti u trci sa konkurencijom koja dolazi iz inostranstva. Država Srbija svojim odlukama (oslobađanja plaćanja carinskih dazbina, zakonom o oglašavanju, zakonom o akcizama), direktno favorizuje samo velike duvanske proizvođače. U Srbiji se najviše uvozi duvan iz Argentine i Brazila [4,str.4]. Preduzeća iz inostranstva, uvozom duvana na domaće tržište, oslobođena su plaćanja carine i plasiraju svoj proizvod po jeftinijim cenama, dok duvan domaće proizvodnje stoji na zalihama, jer nije obrađen, niti pušten u promet. Ovakvim merama je samo u 2014 godini uvezeno 13184 tona duvana, a zatim 20927 tona u 2016 godini. Do donošenja tih odluka proizvodnjom duvana se u Srbiji bavilo 2358 porodičnih gazdinstva, a posle donošenja tih mera 959 porodičnih gazdinstva [2,str.64]. Zasađen duvan je u 2016 godini bio svega 4394 hektara. Ugovorena površina zasađena pod duvanom u 2011 godini iznosila je 6093 hektara, dok je u 2016 pala za oko 27,8%. Ukupan broj zaposlenih u primarnoj proizvodnji dostiže broj oko 10000. Izuzimanjem plaćanja carinskih dažbina, uvoznici je omogućeno da uživaju u podsticaju u visini od 10-30% vrednosti obradivog duvana. I pored sijaset problema, duvanska industrija, predstavlja jedan od najjačih i najvitalnijih sektora srpske privrede, doprinoseći sa 13% ukupnim budžetskim prihodima i sa 2,9% učešća u BDP Srbije u 2013 godini. Tri vodeće globalne duvanske kompanije uspostavile su svoja postrojenja u Srbiji, dok je nivo stranih investicija u duvanskoj industriji premašio iznos od 1,2 milijarde evra, što je jasan pokazatelj srednjoročne i dugoročne posvećenosti poslovanju u Srbiji [4,str 159]. Uzimajući u obzir težnju Srbije ka članstvu u Evropskoj uniji i ekonomski značaj duvanske industrije, značaj postrojenja predvidivog fiskalnog i regulatornog okruženja koje se postepeno usklađuje sa direktivom Evropske unije, u svojoj oblasti je od ključnog značaja za obezbeđivanje održivosti i daljeg razvoja industrije.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Prosečna godišnja površina zasađena pod duvanom u Srbiji je oko 6804 hektara. Od toga je 62% u Vojvodini, a ostalih je na području Centralne Srbije. Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku, u periodu od 2004-2013 godine pod duvanom na području Centralne Srbije karakteriše negativan trend, pri čemu u istom periodu, površine pod duvanom u Vojvodini karakteriše niska vrednost prosečne godišnje

stope promena (-0.12%)[7,str.91]. Proizvođači duvana u Srbiji su isključivo poljoprivredna gazdinstva koja proizvodnju duvana obavljaju u kooperaciji sa obrađivačima duvana. Broj poljoprivrednih gazdinstva koja se bave proizvodnjom duvana smanjio se u periodu od 2006 do 2012 godine sa 3922 na 1765 gazdinstva. Najveće površine pod duvanom zasejane su 2007 godine i iznosile su 8043 ha dok je najveći obim proizvodnje od 12474 tone zabeležen 2004 godine [7,str.94]. Smanjenje ukupnih površina pod duvanom je uticalo i na prosečni godišnji pad od 2,65%.

Tabela 1. Površine, prinosi, proizvodnja i cene duvana u Srbiji u periodu 2004 - 2013

Godina	Površina (ha)	Ukupna proizvodnja (t)	Prinos (kg/ha)	Prosečna Cena (din/kg)	Posebna cena (evro/kg)
2004	7855	12474	1588	71,39	0,97
2005	7219	11336	1570	88,66	1,05
2006	6821	10808	1585	117,71	1,39
2007	8043	11136	1385	120,18	1,50
2008	7129	10839	1520	118,57	1,56
2009	6103	9847	1613	173,44	1,87
2010	5828	10440	1791	193,52	1,84
2011	6549	10437	1594	191,55	1,90
2012	6287	8521	1355	213,52	1,82
2013	6201	10016	1615	244,24	2,13
R	-2,64%	-2,65%	-0,01%	13,89%	8,39%
CV	11,02%	9,82%	7,87%	37,57%	23,75%

Izvor: rzs 2015, preuzeto sa Đokić, D., Jeremić, M., Matkovski, B., Kleut, Ž., (2015) Karakteristike tržišta duvana u Srbiji, str. 64

Međutim, prosečna veličina gazdinstva je porasla sa 1.6 ha na 3,56 ha u 2015 godini. Upoređivanjem podataka iz 2014 i 2015 godine uočava se da je 2015 godine proizvodnja umanjena za 5857 tona, uvoz za 2811 tona, a izvoz za 1493 tone [5,str.158].

Slika1: Proizvodnja, uvoz i izvoz cigareta u Republici Srbiji za 2014 godinu

Izvor: Ministarstvo finansija, Uprava za duvan, preuzeto od: Stojanović, S., Veselinović, J., (2016) Ekonomski i pravni aspekt ugovora o kupoprodaji duvana, Agroekonomija, 46(74) str. 92

Slika 2: Proizvodnja, uvoz i izvoz cigareta u Republici Srbiji za 2015

Izvor: Ministarstvo finansija, Uprava za duvan, preuzeto od: Stojanović, S., Veselinović, J., (2016) *Ekonomski i pravni aspekt ugovora o kupoprodaji duvana*, Agroekonomija, 46(74) str.92

Udeo Srbije u izvozu ostalih duvanskih proizvoda je skroman i iznosi 0,3%. Međutim, udeo Srbije u uvozu ove podgrupe proizvoda iznosi 0,4%. Razlog tome su smanjenje površine pod duvanom za 579 hektara, zbog uticaja raznih faktora. Mnogo faktora utiče na proizvodnju, tržište, trgovinu i međusobnu razmenu proizvoda od duvana u Srbiji, a neki od njih su: zakon o carini, zakon o akcizama, zakon o oglašavanju, akcioni plan Ministarstva zdravlja [1, str.148].

Oslobađanje od plaćanja carine dovodi do nelegalne trgovine duvanskih proizvoda. Talas povećanja cena izazvan prekomernim uvećanjem poreskog opterećenja iz 2012 godine uz istovremeno opadanje kupovne moći stanovništva, doveli su do pojave rastućeg ilegalnog tržišta duvanskih proizvoda [1, str.150]. Ilegalno tržište se veoma brzo širi, kako na urbanim tako i na ruralnim lokacijama u Celoj Srbiji [6, str.190]. Na osnovu Nielsen analiza tržišta od 2012 do 2013 godine na teritoriji cele Srbije, došlo se do određenih podataka, na kojim mestima i kolikim količinama se prodaju cigarete:

1. Cigarete se najviše prodaju na kioscima (45,5%), potom u malim radnjama (32,3%). Velike radnje su na trećem mestu.
2. U Centralnoj Srbiji prodaje se 51,6% cigareta, u Vojvodini 32,7%, dok u Beogradu se proda 22,6%, cigareta od ukupne prodaje na celoj teritoriji Srbije.
3. Što se tiče dužine cigareta, najviše se prodaju King Size (59,5%). Na drugom mestu su 100 S (33,9%), potom od 95 mm (5,5%), a najmanje se prodaju 120 S (0,5%).
4. Više se proda tvrdih (88,1%) paklica cigareta nego mekih.
5. Najviše se prodaju cigarete bez ukusa (99,4%), a zatim sa ukusom mentola (0,4%) i sa ukusom grožđa (0,1%)
6. Vodeće robne marke jesu, „BEST“, „BOND“, „CLASIC“, „MALBORO“, „I „PALL MAL“ [3, str.5]

Zakonom o carini Republike Srbije, carinska vrednost uvezene robe je transakcijska vrednost, odnosno stvarno plaćena cena ili cena koja treba da se plati za robu koja se prodaje radi izvoza u Republiku Srbiju, i to pod uslovom da:

1. Kupac potpuno raspolaze robom i njenom upotrebom. Ograničenja upotrebe su jedino moguća kada:

- su propisana zakonom ili ograničenja koja zahtevaju državni organi Republike Srbije,
 - ograničavaju geografsko područje na kom roba može ponovo da se proda,
 - bitno ne utiču na vrednost robe;
2. prodaja ili cena nisu predmet nekih uslova ili nekog ograničenja čija vrednost ne može da se utvrdi u odnosu na vrednost odnosno robe;
 3. nikakav prihod od naknadne preprodaje, raspolaganja robom ili njene upotrebe od strane kupca neće uticati neposredno ili posredno na prodavca,
 4. kupac i prodavac nisu međusobno povezani.[13]
- 1) prilikom utvrđivanja da li se transakcijska vrednost može prihvatiti, činjenica da su kupac i prodavac međusobno povezani neće sama po sebi biti dovoljan razlog da se transakcijska vrednost smatra ne prihvatljivom. Carinski organ, po potrebi, ispitaće okolnosti pod kojima je izvršena prodaja i prihvatiće transakcijsku vrednost, ako taj odnos nije uticao na cenu. Ako na osnovu podataka koje je dobio od deklaranta ili na osnovu drugih podataka, carinski organ sumnja da je taj odnos uticao na cenu, o tome će obavestiti deklaranta i daće mu mogućnost da odgovori [10]. Carinski organ, na zahtev deklaranta, navešće razloge i dostaviti odgovor u pismenoj formi;
 - 2) kada se prodaja vrši između međusobno povezanih lica, prihvatiće se transakcijska vrednost i vrednost robe će se utvrditi, kad god deklarant dokaže da je ta vrednost približno jednaka jednoj od sledećih vrednosti koja je važila u isto ili približno isto vreme:
 - ✓ Transakcijskoj vrednosti istovetne ili slične robe radi izvoza u Republiku Srbiju, kod prodaje između kupaca i prodavaca koji nisu međusobno povezani,
 - ✓ carinskoj vrednosti istovetne ili slične robe,
 - 3) Prilikom primene kriterijuma o postojećim razlikama između komercijalnih nivoa, količine, elemenata nabrojanih, ovog zakona, kao i o troškovima prodavca prilikom prodaje u kojoj prodavac i kupac nisu međusobno povezani, a koji nisu uračunati od strane prodavca prilikom prodaje u kojoj su on i kupac međusobno povezani.
 - 4) primenjuju se na zahtev deklaranta samo radi poređenja, pri čemu se ne mogu utvrđivati druge vrednosti [10].

Pod stvarno plaćenom cenom ili cenom koju treba platiti podrazumevaju se sva plaćanja koja je izvršio ili koja treba da izvrši kupac prodavcu ili u korist prodavca za uvezenu robu i obuhvata sva plaćanja koja je kupac izvršio ili koja treba da izvrši, kao uslov za prodaju uvezene robe, prodavcu ili nekoj trećoj strani da bi se ispunila obaveza prodavca.[11] Nije neophodno da oblik plaćanja bude prenos novčanih sredstava. Plaćanje može da se izvrši akreditivima ili prenosivim instrumentima plaćanja i može da se izvrši neposredno ili posredno.

Zakon o akcizama Republike Srbije u periodu do 2010, na uvoz duvanskih proizvoda nije se plaćala akciza. Izmenom zakona o akcizama značajno su se promenili uslovi, međutim šteta koja je naneta duvanskoj industriji je ne merljiva. Promenom člana zakona o akcizama, cigarete iz uvoza i na cigarete proizvedene u zemlji, plaća se akciza, i to:

- 1) od 1. januara do 30. juna 2017. godine u iznosu od 64,00din./pak
- 2) od 1. jula do 31. decembra 2017. godine u iznosu od 65,50 din./pak;
- 3) od 1. januara do 30. juna 2018. godine u iznosu od 67,00din./pak;
- 4) od 1. jula do 31. decembra 2018. godine u iznosu od 68,50 din./pak;
- 5) od 1. januara do 30. juna 2019. godine u iznosu od 70,00 din./pak;
- 6) od 1. jula do 31. decembra 2019. godine u iznosu od 71,50din./pak;
- 7) od 1. januara do 30. juna 2020. godine u iznosu od 73,00 din./pak;
- 8) od 1. jula 2020. godine u iznosu od 74,50 din./pak [11].

Akciza na cigarete plaća se po pakovanju od 20 komada. Na cigarete akciza se plaća srazmerno pakovanju. Duvan za pušenje i ostale duvanske prerađevine plaća se akciza po stopi od, i to:

- 1) do 31. decembra 2012. godine 35%;
- 2) od 1. januara do 31. decembra 2013. godine 37%;
- 3) od 1. januara do 31. decembra 2014. godine 39%;
- 4) od 1. januara do 31. decembra 2015. godine 41%;
- 5) od 1. januara 2016. godine 43%. [13]

Osnovicu za obračun akcize, čini maloprodajna cena po kilogramu. Na duvan za pušenje i ostale duvanske prerađevine koje su u pakovanju, akciza se plaća srazmerno pakovanju. Akciza se obračunava na osnovicu koju čini maloprodajna cena po kilogramu duvana za pušenje i ostalih duvanskih prerađevina, srazmerno procentu sadržine duvana u ovom proizvodu [11].

Zakon o oglašavanju – godine 1991 donet je zakon o prodaji prehrambenih proizvoda, koji je uključio određene mere o oglašavanju duvanskih proizvoda. Ove mere se odnose na zabranu svakog reklamnog slogana koji uključuje reči kao što su duvan, cigarete, pušenje i sve sinonime, kao i na zabranu reklamiranja na svim javnim mestima, putem kalendara. U Srbiji se od maja 2016 godine primenjuje novi Zakon o oglašavanju. Ovim zakonom zabranjeno je oglašavanje duvana i duvanskih proizvoda, kao i elektronskih cigareta. [6, str.190] Isto tako, zabranjena je distribucija besplatnih duvanskih proizvoda i promotivnih propusta. Kao promotivne poruke nikako se ne smeju koristiti animirani filmovi, poznate ličnosti, kao ni manekeni mlađi od 25 godina [12, str.36] Prema zakonu o oglašavanju, mesta na kojima se može komunicirati sa odraslim pušačima jesu mesto prodaje i mesto okupljanja punoletnih lica, stoga je to i razlog što često možemo videti promotere u marketima, trafikama, klubovima. Ako je promotivni materijal koji dele promoterke na prodajnim mestima veći od 250 cm², onda mora sadržati upozorenje o štetnosti duvana, u suprotnom ne mora (naravno, pod uslovom da takvo upozorenje već postoji na prodajnim mestima. Na elektronskim monitorima na prodajnom mestu mora postojati upozorenje o štetnosti duvana na ekranu ili neposredno ispod [12, str.38].

Akcioni plan ministarstva zdravlja – okruženje bez duvanskog dima ima pozitivan uticaj na smanjenje započinjanja pušenja i olakšava pušačima da prestanu da puše. Sveobuhvatni programi kontrole duvana mogu uticati na norme pušača i nepušača u vezi sa mestima na kojima pušenje treba da bude zabranjeno [9, str.148]. Zabrana pušenja na radnim mestima pomaže zaposlenima da prestanu da puše. Zakonom se štite građani od izloženosti duvanskom dimu i na taj način štite zdravlje nepušača.

Nemaju negativan uticaj na poslovanje i ohrabruju pušače da prestanu da puše.[9] Za zaštitu stanovništva od duvanskog dima neophodna je obavezujuća regulativa, a ne ona koja je zasnovana na dobrovoljnosti. U zakonu o zaštiti stanovništva od izloženosti duvanskom dimu zabranjuje se pušenje na radnim i javnim mestima i u javnom prevozu, dok je u pojedinim ugostiteljskim objektima pušenje i dalje dozvoljeno. U zakonu je predviđen izuzetak za celi ugostiteljski sektor koji omogućava pušenje u određenim ugostiteljskim objektima, pa tako u ugostiteljskim objektima površine od 80m² mora da obezbedi deo u kojem pušenje nije dozvoljeno.

ZAKLJUČAK

Prema Nacionalnom programu za poljoprivredu u Republici Srbiji oko 1750 poljoprivrednih gazdinstva gaji duvan na površinama od približno 5000 ha. Proizvodnja duvana je značano varirala u proteklih 10 godina. Nekim merama država je uspela da sačuva domaću proizvodnju, a ta promena je izmena zakona o akcizama na duvan 2016 godine. Ostvarena proizvodnja sirovog duvana 2016 godine je na nivou od oko 7,8 hiljada tona. Duvanska industrija je značajna privredna grana u Srbiji. U Srbiji postoje domaće i multinacionalne kompanije. Duvanska industrija nije normativno uređena prema propisima EU. Priključivanje Srbije Evropskoj Uniji povećava konkurentnost proizvodnje duvana, smanjuje subvencije, povećava akcize na cigarete prilikom ulaska u EU. Država Srbija je donela mnogo zakona i podzakonskih akata koji direktno idu na štetu domaćoj duvanskoj industriji. Ne plaćenje carine na uvezeni duvan, nedonošenje zakona o akcizama i neprimenjivanje zakona o zaštiti potrošača su norme koje treba urediti. Svim tim merama domaća duvanska industrija je poklekla, gde je krajnji epilog gašenje svih domaćih preduzeća koja se bave ovom granom industrije. Preduzeća duvanske industrije Srbije nisu sredstvima za proizvodnju i predmetima rada mogla parirati naletom stranih preduzeća koja se bave ovom vrstom delatnosti. Republika Srbija treba da sačeka sa liberalizacijom tržišta prema EU, jer domaća industrija ne može biti konkurentnija svetskim proizvođačima duvana. U Srbiji ima 15 preduzeća koja se bave preradom duvana. Uništenjem ove grane industrije Država Srbija bi bila na ogromnom gubitku. Državni ograni ne mogu da kontrolišu kvalitet, količinu, promet duvana koji dolazi u Srbiju. Duvanska industrija Srbije učestvuje sa 13% u ukupnom BDP. Profit stranih kompanija koje ostvaruju u Srbiji dostiže 39 miliona dinara. Broj zaposlenih u ovoj grani delatnosti u primarnoj proizvodnji je 10000, dok u preradi imaju 2170 zaposlenih.

BIBLIOGRAFIJA

1. Crnobanja, M.,(2015), Bela knjiga – Predlozi za poboljšanje poslovnog okruženja, Foreign Investor Council, Beograd.
2. Đokić, D., Jeremić, M., Matkovski, B., Kleut, Ž. (2015) Karakteristike tržišta duvana u Srbiji. preuzeto sa sajta: https://www.researchgate.net/publication/303664042_karakteristike_trzista_duvana_u_srbiji
3. Vraneš,D.,(2013) Duvanski proizvodi, preuzeto sa sajta:

- www.progressivemagazin.rs
4. Gulan, B.,(2017) Problemi u proizvodnji, uvozu i preradi duvana: Nelojalna konkurencija gasi domaću proizvodnju, Makroekonomija preuzeto sa sajta: <https://www.makroekonomija.org/0-branislav-gulan/problemi-u-proizvodnji-uvozu-i-preradi-duvana-nelojalna-konkurencija-gasi-domacu-proizvodnju/>
 5. Matkovski,B., Đokić, D. (2014) Podrška proizvodnji duvana u Srbiji, Agroekonomika (43), 63-64,str.154-164
 6. Marković, B.,Đekić, M.,Ravić, N., Mogućnosti i ograničenja duvanskih proizvoda u Republici Srbiji, Poslovna Ekonomija,12 (1) Str.182-204
 7. Stojanović,S., Veselinović, J.,(2016) Ekonomsko pravni aspekt ugovora o kupoprodaji duvana, Agroekonomija 74 (46), Str 89-97
 8. Stevanović, N.,(2012) Analiza tržišta duvana i duvanskih proizvoda sa posebnim osvrtom na međunarodnu regulativu duvanske industrije, master tema,Univerzitet Singidunum, Beograd.
 9. Zakon o zaštiti stanovništva od izloženosti duvanskom dimu (2010), Službeni glasnik preuzeto sa internet sajta: arhiva.tmf.bg.ac.rs/files/pravilnici/zabrana_pusenja.doc
 10. Zakon o carini (2010), Službeni Glasnik preuzeto sa internet sajta: <http://www.mfin.gov.rs/userfiles/file/zakoni/2015/carinski%20zakon.pdf>
 11. Zakon o akcizama (2016), Službeni glasnik,. Preuzeto sa sajta: <http://www.upravacarina.rs/cyr/zakoni/zakonoakcizma.pdf>
 12. Zakon o oglašavanju (2005), Službeni glasnik, preuzeto sa sajta: http://rem.rs/uploads/files/zakoni/2023zakon_o_oglasavanju.pdf
 13. Carinski zakon (2010), službeni glasnik republike srbije,preuzeto sa internet sajta: <https://sirius.rs/propisi/S20100180736/clan-39>

RESUME

Tobacco industry is a significant industry in Serbia. There are domestic and multinational companies in Serbia. The tobacco industry is not regulated according to EU regulations. Serbia's accession to the European Union increases the competitiveness of tobacco production, reduces subsidies, increases excise taxes on cigarettes when entering the EU. The state of Serbia has adopted many laws and by-laws that directly affect the domestic tobacco industry. Non-payment of customs duties on imported tobacco, failure to comply with the law on excise duties and non-enforcement of consumer protection laws are the norms that need to be regulated. All these measures have been hampered by the domestic tobacco industry, where the ultimate epilogue is the quenching of all domestic enterprises dealing with this industry. Companies of the tobacco industry of Serbia could not match the production and work items with foreign companies that deal with this type of business. The Republic of Serbia should wait with the liberalization of the market towards the EU, because the domestic industry can not be more competitive than the world's tobacco producers. There are 15 companies in Serbia dealing with tobacco processing. By destroying this branch of industry, the State of Serbia would be at a huge loss.